

İÇİNDEKİLER

15	ARAZİ MÜLKİYETİ VE KULLANIMI	2
15.1	Giriş	2
15.1.1	Hedefler	2
15.2	ÖZET POLİTİKASI İÇERİĞİ	2
15.3	KAPSAM VE DEĞERLENDİRME METODOLOJİSİ	2
15.4	MEVCUT DURUM	2
15.4.1	Proje Arazisi Alanı	2
15.4.2	Arazi Kullanımları	7
15.4.3	Doğal Kaynakların Kullanımı	16
15.5	ETKİ DEĞERLENDİRMESİ	17
15.5.2	İnşaat, İşletme ve Kapatma Aşaması Etkileri ve Azaltma Önlemleri	18
15.5.3	Etkilerin ve Azaltma Önlemlerinin Özeti	22
15.6	İZLEME GEREKLİLİKLERİ	25

Şekiller

Şekil 15-1: Erişim Yolu Güzergahı	4
Şekil 15-2: Enerji İletim Hattı Güzergahı ve Direkler	5
Şekil 15-3: Mevcut Enerji İletim Hatlarını Gösteren Enerji İletim Hattı Güzergahı	6
Şekil 15-4: ÇED İzin Alanı içinde arazi mülkiyeti	11

Tablolar

Tablo 15-1: Proje Arazi Gereksinimleri	3
Tablo 15-2: Türkiye için arazi kullanımı ve arazi örtüsü verileri	8
Tablo 15-3: Kayseri İli ve Develi İlçesinde Arazi Kullanımı	8
Tablo 15-4: ÇED İzin Alanı içindeki yerleşim, hayvanların ve barınakların sayısı	15
Tablo 15-5: ÇED İzin Alanı içinde toplanan Doğal Kaynaklar	16
Tablo 15-6: İnşaat Aşaması Etkileri ve Azaltma Önlemleri	23
Tablo 15-7: Arazi Mülkiyeti İzleme Gereklilikleri	25

Bu Çevre ve Sosyal Etki Değerlendirme (ÇSED) Raporu Bölüm ve Ekleri İngilizce dilinde hazırlanmış olup Türkçeye çevrilmiştir. İngilizce ve Türkçe dilindeki raporlarda sunulan bilgiler arasında bir uyumsuzluk ve/veya farklılık beklenmese de böyle bir durumda İngilizce ÇSED raporunda sunulan bilgiler geçerli kabul edilmelidir.

15 Arazi Mülkiyeti ve Kullanımı

15.1 Giriş

ÇSED'nin bu bölümü Öksüt Projesinin içeriğini arazi kullanımı, arazi kullanım hakları ve mera arazisinin çobanlar tarafından kullanımı ile ilişkili olarak açıklamaktadır. Daha sonra Öksüt Projesinin inşaat, işletme ve kapatma aşamaları ile ilişkili arazi kullanımı üzerindeki potansiyel etkileri açıklamaktadır. Arazi kullanımı etkileri araziye ya da arazi tarafından sağlanan hizmetlere kısıtlı erişim ile ilişkili dolaylı etkilere ek olarak proje faaliyetleri gereğince kullanılan doğrudan arazi (maden ve ilişkili tesislerin inşaatına izin vermek üzere) için de dikkate alınmaktadır

15.1.1 Hedefler

Bu arazi mülkiyeti ve kullanımının etki değerlendirmesinin belirli hedefleri şunlardır:

- Türkiye, Kayseri İli, Develi İlçesi ve sosyal çalışma alanındaki mahalleler için arazi mülkiyeti ve kullanımını tanımlamak;
- Projenin potansiyel olumlu ve olumsuz etkilerini belirlemek;
- Olumlu etkileri artırmak ve olumsuz etkileri azaltmak veya önlemek için ulaşılabilir azaltma önlemlerini geliştirmek;
- Projenin ömrü boyunca uygulanacak olan yönetim ve izleme önlemlerini geliştirmek.

15.2 Özet Politikası İçeriği

Politika içeriği için Bölüm 13'e bakın.

15.3 Kapsam ve Değerlendirme Metodolojisi

Kapsam ve değerlendirme metodolojisi için Bölüm 13'e bakın.

15.4 Mevcut Durum

Bu bölüm arazi mülkiyeti ve kullanımı ile ilgili temel koşulları belirler ve aşağıdakileri dikkate alır:

- ÇED İzin Alanı içerisindeki ve çevresindeki arazinin durumu;
- ÇED İzin Alanı içerisindeki ve çevresindeki arazinin kullanımı;
- ÇED İzin Alanı içerisindeki ve çevresindeki arazi ile ilişkili doğal kaynakların kullanımı;

15.4.1 Proje Arazisi Alanı

Önerilen Öksüt Projesi ÇED İzin Alanı toplam 1.243,67 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Nihai çit hattı arazi işgalini en aza indirmek için optimize edilmiştir ve 990,20 hektarlık daha küçük bir alanı içerecektir. Erişim yolu ve enerji iletim hattı için gerekli ek arazi de göz önüne alındığında, toplam arazi gereksinimi üç etkilenen yöre olan Epçe, Öksüt ve Yukarı Develi'de (dört mahalleden oluşan Yedek, Kopçullu, Camikebir ve Güney Yukarı), toplam arazinin yaklaşık % 1,7'sidir.

ÇED İzin Alanının % 23'ü ormanlık alan, % 76'sı mera arazisi, ve son % 1'i ÇED İzin Alanı içerisindeki tarım amaçlı kullanılmayan 8,3 hektarlık özel mülkiyete ait arazidir.

Maden sahasına giden erişim yolunun yaklaşık 140 hektar gerektireceği ve hayvanları otlatmak için mera arazisi olarak kullanılmayan ekili arazinin kenarındaki nispeten kullanılmayan arazi içinde inşa edileceği tahmin edilmektedir. Erişim yolu Epçe, Gömedi, ve Yazıbaşı yerleşimlerinin dışından geçmek ve onlardan kaçınmak üzere konumlandırılmıştır ve güzergahı Şekil 15-1'de gösterilmiştir.

Proje arazi gereksinimleri aşağıda özetlenmiştir.

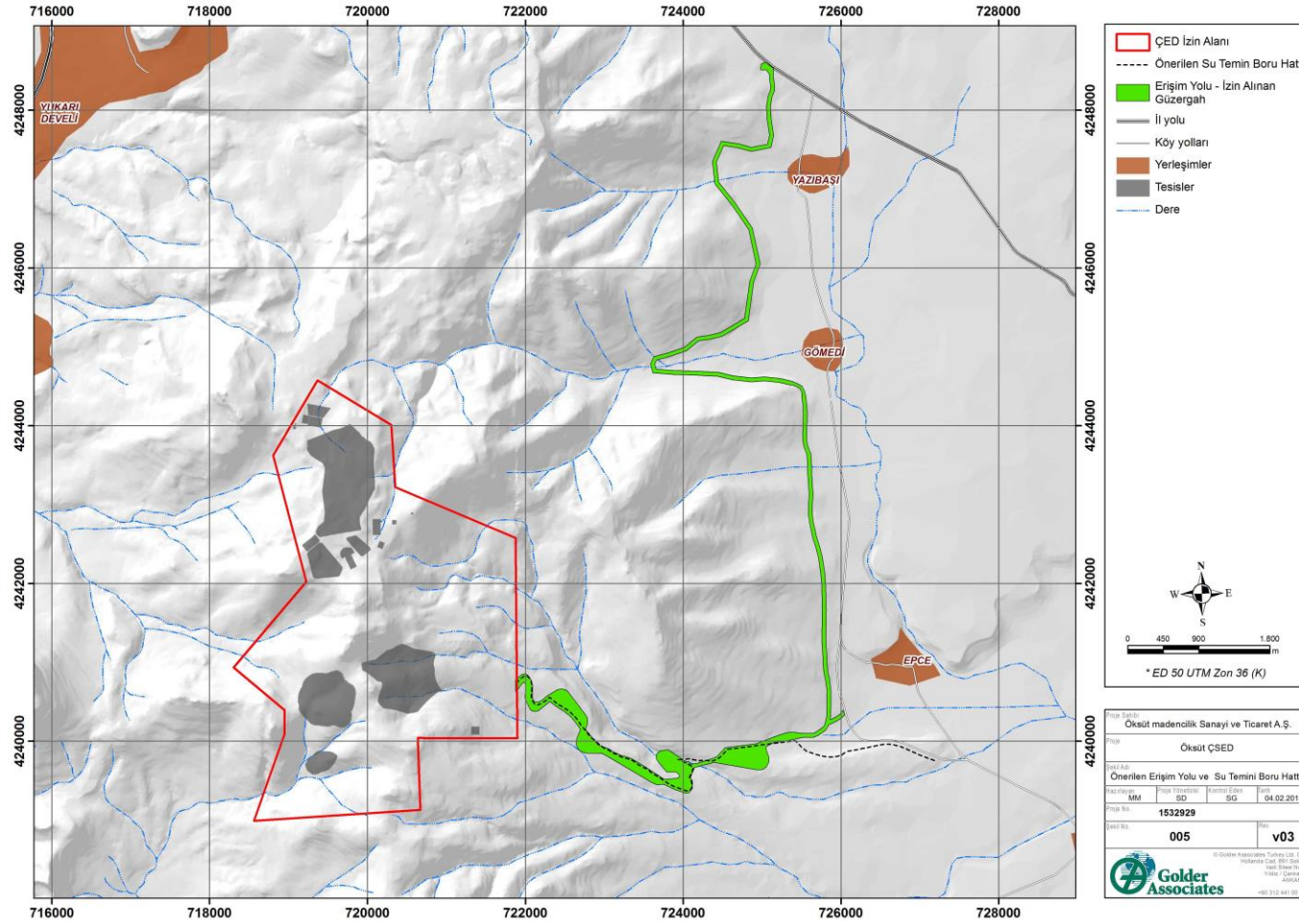
Tablo 15-1: Proje Arazi Gereksinimleri

Proje Özellikleri	Kullanılan Arazi (ha)	Yorumlar
ÇED İzin Alanı	1.243,67	Tüm alanda madencilik faaliyetleri için izin verilmiştir.
Maden Sahası Çitli Alan	990,20	Güvenlik çiti içerisinde yer alan ve halkın ulaşımına kapalı alan
Erişim Yolu	140	Nihai yol 10 m genişliğinde olacaktır
Enerji İletim Hattı	0,75	Her biri 10 m ² kullanım alanına sahip 75 direk/kule

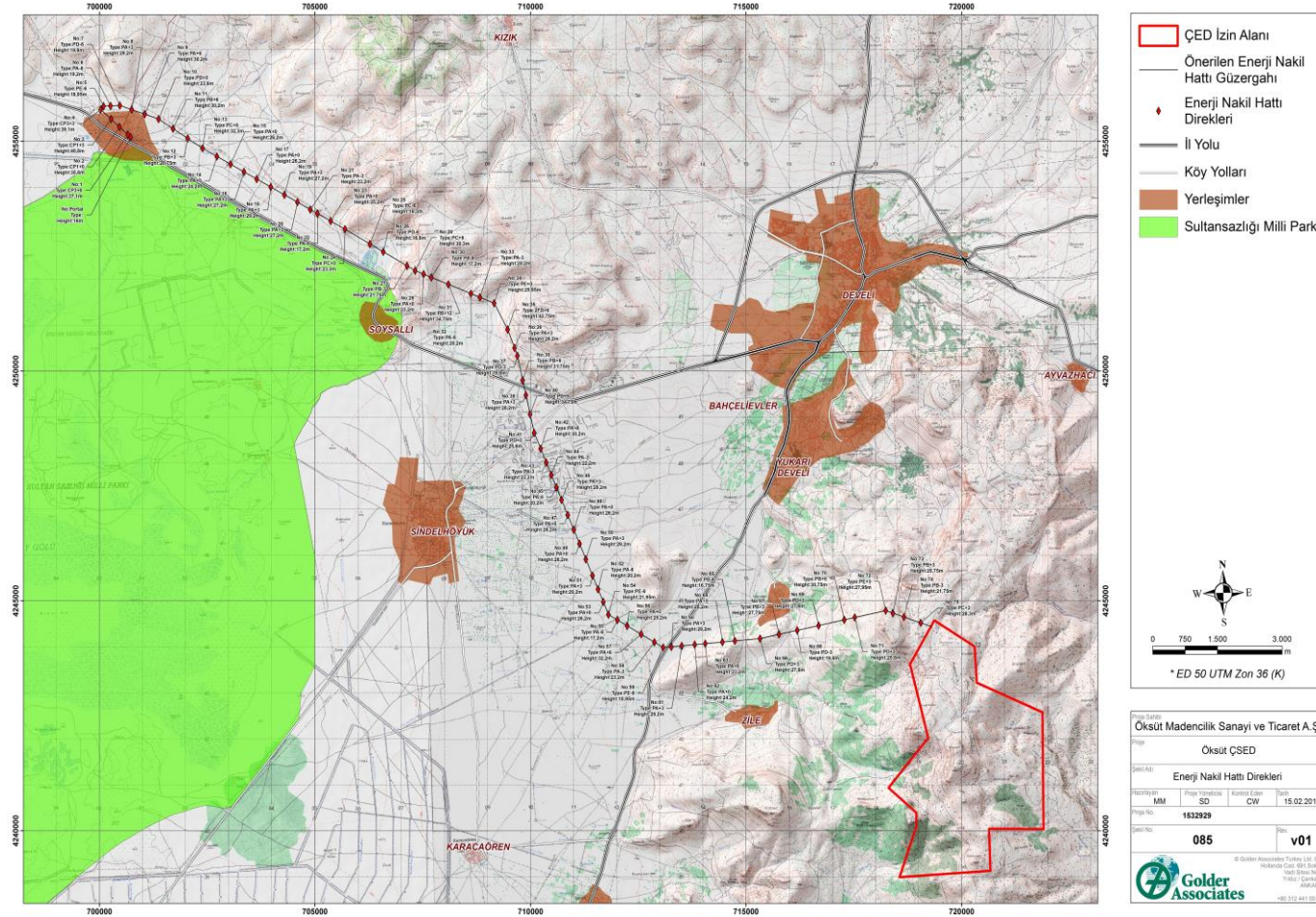
154 kV enerji iletim hattı için gerekli arazi Çayırözü'nden başlayacaktır ve diğer dört mahalleden, yani Soysallı, Sindelhöyük, Tombak ve Zile'den geçecektir. Enerji iletim hattında 75 direk olacaktır ve hat güzergahı ve direk konumları Şekil 15-2'de gösterilmiştir.

Şekil 15-4'de mevcut durumda değişmiş olan peyzaj özelliklerini de belirtmek için mevcut enerji iletim hattı ile birlikte enerji iletim hattı güzergahı gösterilmiştir.

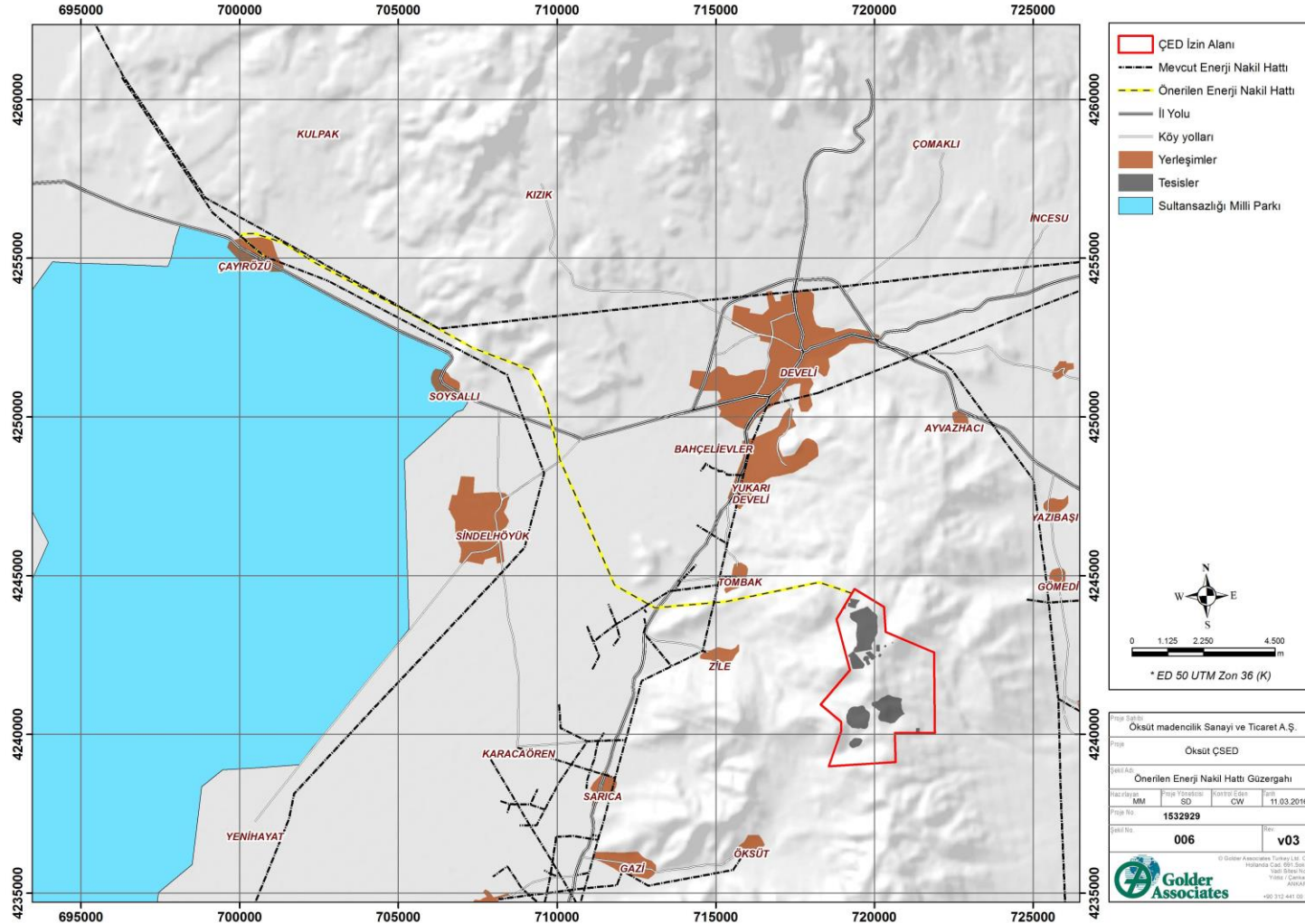
Şekil 15-1: Erişim Yolu Güzergahı

Şekil 15-2: Enerji İletim Hattı Güzergahı ve Direkler

Şekil 15-3: Mevcut Enerji İletim Hatlarını Gösteren Enerji İletim Hattı Güzergahı

Önerilen erişim yolu ve su temini boru hattı için ilk arazi mülkiyeti araştırmaları Ocak 2015 tarihinde başlamıştır ve Ocak 2016 tarihinde Ankara Üniversitesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü tarafından yürütülen bir arazi kullanımı araştırma programı ile yeniden değerlendirilmiştir. Kadastro haritalama işlemi güzergah üzerinde mera, hazine ve özel araziye içeren üç temel arazi mülkiyeti sınıflandırması belirlemiştir.

ÇED İzin Alanının bazı kısımlarının ormanlık arazi olduğu göz önüne alındığında, Orman Kanunu Madde 16 uyarınca bir orman rehabilitasyonu planı hazırlanması bir zorunluluktur¹. Orman Bölge Müdürlüğü Proje kapsam belirleme aşamasında Öksüt proje sahası rehabilitasyonu hakkında resmi bir görüş sunmuş ve ulusal ÇED sürecinin bir parçası olarak bir orman rehabilitasyon planının sunulmasını istemiştir. Türk ÇED'i, ÇED Kapsam Belirleme Süreci sırasında alınan Orman Bölge Müdürlüğü'nün görüşüne uygun olarak hazırlanan orman rehabilitasyon planı² ile birlikte onaya sunulmuştur. ÇED onayı verilmiş ve gerekli izinler ve onaylar Orman Bölge Müdürlüğü'nden alınmaktadır (*Bölüm 5': Proje Tanımı'na* bakın) .

Arazi idaresi ve "mahalle" statüsü

Türkiye genelindeki toplulukların idari yapısındaki değişiklikler illerde köylerin "köy" statüsünü kaybetmeleri ve bir belediyenin "mahallesi" statüsüne dönüşmeleri ile sonuçlanmıştır. Bu dönüşüm 6 Aralık 2012 tarihli, 28489 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 6360 sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına dair Kanun kapsamında meydana gelmiştir.

Bu kanunun uygulanması ile il ve ilçe artık 'kırsal' popülasyonlar yerine kentsel yerleşimler olarak kategorize edilmektedir. Bu kanunun arazi mülkiyetine etkileri Proje alanı içinde, muhtarın sorumluluğunda bulunan bazı ortak alanların bir arazi toplulaştırma süreci içinde Develi Belediyesine devredilmesini de içermektedir. Arazi toplulaştırma süreci arazi miras paylaşım süreci sırasında parçalanmış arazi parsellerinin toplulaştırılması yoluyla masrafları azaltmayı ve arazi kullanımını en üst düzeye çıkarmayı amaçlamaktadır. Arazinin küçük parselleri aile üyeleri arasında bölüştürülmüştür ve böylece çok sayıda ekonomik olmayan arazi parselleri meydana gelmiştir. Arazi toplulaştırma süreci bu küçük arazi parçalarını birleştirerek kırsal bölgenin çoğunda halen yeterince kullanılmayan tarım potansiyelini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

15.4.2 Arazi Kullanımları

Arazi Kullanımı sınıflandırması

Türkiye'de arazi tarımsal amaçlar için kullanılma kabiliyetine bağlı olarak sınıflandırılır. Arazilerin bu kategoriler içinde değerlendirilmesi, Türk Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları (AKKS) kapsamında tanımlanan üç ana kategori ve sekiz sınıf ile sonuçlanan, 1996 yılında Köy İşleri Genel Müdürlüğü'nün kontrolörlüğünde altında yapılmıştır.

İlk kategori I - IV arası Sınıfları kapsamaktadır ve bitki yetiştirme ve hayvan yetiştirme için uygun olan araziye tanımlamaktadır. İkinci kategori bitki yetiştirme için uygun olmayan, ancak yoğun koruma ve geliştirme uygulamaları yapıldığında uzun ömürlü bitkileri destekleyebilen V - VII arası Sınıfları kapsamaktadır. Üçüncü kategori sadece yaban hayatı, spor ve turizm ile ilgili faaliyetler için uygun olan Sınıf VIII'i kapsamaktadır³.

¹ 18 Nisan 2014 tarihli 28976 sayılı Orman Kanunu Madde 16'nın uygulanması hakkında Yönetmelik

² Abon OrmancılıkTrz. İnş. Taah. Tic. Ltd. Şti." tarafından hazırlanan rehabilitasyon planını Türk ÇED raporu Ek 10'da sunulmaktadır.

³ SRK, 2014

Ulusal seviye

Türkiye'nin toplam arazi alanı 78.534.470 hektardır; bu alanın % 31,1'ini tarım arazileri, % 27,6'sını orman arazisi ve % 18,6'sını mera ve otlaklar oluşturur⁴.

Avrupa Birliği 1990, 2000 ve 2006 yıllarında Türkiye'deki arazi örtüsünü araştıran Corine (Çevresel Veri Projesi - Çevresel Bilgi Düzeni Koordinasyonu) projesini yürütmüştür. Bu dönemden gelen verilerin karşılaştırılması ulusal bağlamda aşağıdaki sonuçları ortaya koymaktadır :⁵

- Yapay alanlarda 1990 yılında % 1,23'ten 2006 yılında % 1,61'e eğilim gösteren bir artış
- Tarım arazisi oranında 1990 yılında % 42,92'den 2006 yılında % 42,34'e bir azalma
- Araştırılan dönem içinde değişen oranlarda ormanların ve yarı doğal arazilerin (yaklaşık % 54) ve sulak alanların (% 0,33 civarında) bulunduğunu
- Su kütlelerinin oranında 1990 yılında % 1,52'den 2000 yılında % 1,64'e bir artış (resmi olarak baraj inşaatı nedeniyle).

Yapay alanlardaki bu artış (yerleşim alanları, sanayi, ulaştırma alanlarını kapsayan; artan nüfus, kentleşme ve sanayileşmenin sonucu olan) tarım arazilerinin azalmasına yol açmıştır. Tablo 15-2 1990 – 2006 yılları arasındaki araştırmalar yoluyla tahmin edilen örtüyü göstermektedir.

Tablo 15-2: Türkiye için arazi kullanımı ve arazi örtüsü verileri⁶

	Corine 1990	Corine 2000	Corine 2006
Ormanlar ve yarı doğal alanlar	% 54,00	% 53,89	% 54,04
Tarım Alanları	% 42,92	% 42,60	% 42,34
Su Kütleleri	% 1,52	% 1,64	% 1,64
Yapay Yüzeyler	% 1,23	% 1,56	% 1,61
Sulak alanlar	% 0,33	% 0,31	% 0,36

İl ve İlçe arazisi kullanımı

Kayseri ilinde arazinin büyük çoğunluğu Sınıf VII olarak sınıflandırılır, yani bitki yetiştirme ve hayvan yetiştirme için uygundur ve Kayseri arazisi alanının % 11,2'si Develi'yi içermektedir. Kayseri ilinin ve Develi ilçesinin arazi kullanımı dağılımı Tablo 15-3'de verilmiştir. İl seviyesindeki Çayır arazisi (% 30,54) Develi ile karşılaştırıldığında burada daha önemli bir rol oynayan mera arazileri (% 25,79) iken, hem Kayseri'de (% 33,5) hem de Develi'de (% 27,4) arazinin çoğunluğu kuru tarım için kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15-3: Kayseri İli ve Develi İlçesinde Arazi Kullanımı⁷

Arazi Kullanımı	Develi (ha)	%	Kayseri (ha)	%
Kuru Tarım (nadas)	52.118,00	27,43	565.293,00	33,52
Mera	49.003,00	25,79	63.910,00	3,79
Diğer Araziler	40.536,00	21,34	16.348,00	0,97
Orman	17.219,00	9,06	111.100,50	6,59
Çayır	10.223,00	5,38	515.118,00	30,54

⁴ Orman ve Su İşleri Bakanlığı - Orman Genel Müdürlüğü, Türkiye'nin Orman Varlıkları (2014)

⁵ Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2012) Çevresel Göstergeler (<http://forum.eionet.europa.eu/nrc-state-environment/seris/reports/603/?country=Turkey>)

⁶ Avrupa Çevre Ajansı (2015) <http://www.eea.europa.eu/soer-2015/countries/turkey>

⁷ Kayseri İl Çevre Durum Raporu, 2011.

Arazi Kullanımı	Develi (ha)	%	Kayseri (ha)	%
Bozkır	8.873,00	4,67	60.443,00	3,58
Sulu Tarım	6.149,00	3,24	69.573,00	4,13
Bahçe (sulu)	1.965,00	1,03	8.319,00	0,49
Üzüm bağı (kuru)	1.816,00	0,96	18.194,00	1,08
Yerleşim (yüksek yoğunluk)	1.000,00	0,53	13.938,00	0,83
Yetersiz Sulu Tarım	558,00	0,29	4.014,00	0,24
Bahçe (kuru)	359,00	0,19	3.073,00	0,18
Üzüm bağı (sulu)	160,00	0,08	1.210,00	0,07
Havaalanı	-	-	411,00	0,02
Su kütlesi	-	-	4.251,00	0,25
Endüstriyel Alan	-	-	1.787,00	0,11
Tarım dışı Arazi	-	-	1.630,00	0,10
Kuru Tarım (nadas olmadan)	-	-	908,00	0,05
Askeri Arazi	-	-	560,00	0,03
Yerleşim (düşük yoğunluk)	-	-	19,00	-
TOPLAM	189.979	100,00	1.686.573	100,00

Kişisel anlatılara dayalı olarak, Kayseri içinde tarım alanlarına ayrılmış toplam alanın Veraset Kanunu'nun uygulanmasından bu yana azaldığı öne sürülmüştür. Türk veraset ve intikal vergisi kanunu (Miras) genişleyen aileyi korumayı amaçlamaktadır ve genişleyen aile yararına, ayrılmış hisse ve zorunlu paylaşım ile mirasçılar arasında mutabakata varılmasını gerekli kılar. 8. Bu arazilerin parçalanmasına neden olacak olan, tüm malın mülkün hayatta kalan kocaya veya karısına⁹ gitmesinin mümkün olmadığı anlamına gelmektedir. Bu kanun arazi parsellerinin bölünmesine olanak sağlar ve böylece bu küçük arazi boyutları tarımsal üretim için ekonomik olmaz. Kayseri içinde az sayıda sulu arazi bulunmakla birlikte, tarım ekipmanlarının modernleşmesi ve gübre kullanımının genişlemesine bağlı olarak tarımsal verimlilikte bir artış kaydedilmiştir¹⁰.

Bölgedeki Koruma Alanları

Sultan Sazlığı Sulak Alanı ve Milli Parkı, Zamantı Nehri Sulak Alanı ve Erciyes Kış Sporları Turizm Merkezi dahil olmak üzere, tüm koruma alanları Proje Alanının dışında kalmaktadır. Bu alanların biyolojik çeşitlilik ve su ve Proje ile potansiyel etkileşimleri *Bölüm 8: Biyolojik Çeşitlilik* ve *Bölüm 10: Su Kaynakları*'nda daha detaylı tartışılmıştır. ÇED İzin Alanını çevreleyen arkeolojik sahalar *Bölüm 18: Kültürel Miras'ta* ele alınmaktadır.

29 Eylül 2014 tarihinde Kayseri İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü'nden alınan yazıda tanımlanan maden işletme sahasında (ÇED İzin Alanı) içerisinde 1. ve 2. derece tescillenmiş kültürel miras ve eser veya yer veya kültürel alanlar ve/veya yapı bulunmadığı belirtilmiştir. İlgili yazı Ek-E'de verilmiştir.

Aralık 2015'de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan alınan resmi görüşte bölgede korunan veya yasaklanan alan bulunmadığı veya enerji iletim hattı güzergahında 2863 sayılı kanunla tanımlanmış bir kültürel veya doğal varlık bulunmadığı belirtilmiştir. İlgili görüş Ek-V'de verilmiştir.

⁸ <http://www.admdlaw.com/succession-in-turkey/#.Vfz4nrRzWfR>

⁹ <http://turkey.angloinfo.com/money/pensions-wills/inheritance-law/>

¹⁰ Kayseri İli Çevresel Durum Raporu, 2013.

Ruhsat Alanı Arazi Sınıflandırması ve Mülkiyet

Ruhsat Alanının hemen hemen yarısı (ÇED İzin Alanından daha geniş bir alan) yaban hayatı, spor ve turizm ile ilgili faaliyetler için uygun olarak sınıflandırılmakta ve böylece Ruhsat Alanı içindeki dört arazi kullanımı sınıflandırma kategorisi ile gösterildiği üzere, tarım veya hayvan yetiştirme için uygun olarak kabul edilmemektedir:

- Sınıf III Ruhsat Alanının % 1,22'sini içerir
- Sınıf IV Ruhsat Alanının % 7,54'ünü içerir
- Sınıf VI Ruhsat Alanının % 6,92'sini içerir
- Sınıf VII Ruhsat Alanının % 42,17'sini içerir, ve
- Sınıf VIII Ruhsat Alanının % 49,22'sini içerir.

ÇED İzin Alanı içinde arazi mülkiyeti ağırlıklı olarak devlete aittir. Proje Alanı içinde özel araziye ait bir parsel vardır. Bu Öksüt ve Zile'den 27 farklı aileye / kişiye aittir ve eski, tarihi bir toprak sahipliğidir. Arazi parselinin sınırları üzerinde bazı çelişkiler bulunmaktadır ve arazi sahipleri halen sınırları tanımlamak için Hükümet ile yasal bir süreç yürütmektedirler. ÖMAŞ, bu arazi sahiplerinden Projeye yönelik hiçbir muhalefet bildirmemektedir ve yasal sınırlar teyit edildiğinde, eğer arazi mülkiyeti sorunları ÖMAŞ'ın Proje inşaat programında belirtilen zamanda araziye gerek duymasından önce çözümlenemezse son çare olarak kamulaştırma ile, bir "alan razı-satan razı" ilişkisi kurulması planlanmaktadır. Bu arazi parseli inşaat için hemen gerekmemektedir ki bu da kamulaştırma ihtiyacı olmaksızın sonuçlanacak arazi edinimi süreci için zaman sağlayacaktır. Şekil 15-4 Temel Proje altyapısı ayakizi ile ÇED İzin Alanı içindeki ve yakın çevresindeki arazi mülkiyetini göstermektedir.

Yöre arazi kullanımı

Bu bölümde sunulan veriler mevcut durum arazi incelemelerinden gelmektedir. Bu veriler kadın ve erkek mahalle sakinleri ile odak grubunun görüşmeleri (ayrı gruplar halinde), ve arazilerin tarım ve / veya ürün yetiştirme amaçları için erişilebilirliği ve çalışma alanı içindeki mahalleler için tarihi arazi kullanımı bilgilerinin içeriği hakkında görüşmeyi içermiştir. Her bir mahalle içinde ve çevresindeki temel arazi kullanımlarını belgeleyen topluluk haritalaması kadın araştırma katılımcıları ile ek bir faaliyet olarak yapılmıştır ve bunu her bir mahalledeki arazi ve diğer sosyal varlıkların kullanımını belirlemek ve daha iyi anlamak için ek bir görüşme izlemiştir. Hem erkek hem de kadın gruplardan elde edilen veriler bu bölümde köylere göre açıklanmıştır. Alanlar katılımcı açıklamalarına dayalı olduğundan, tanımlanan kullanılan alanlar yaklaşık değerler olabilir.

Zile

Mevcut durum araştırma¹¹ Zile içindeki arazi kullanımını aşağıdaki şekilde ağırlıklı olarak özel arazi olarak açıklamıştır:

- % 75 özel arazi
- % 10 mera arazisi
- % 5 hazine
- % 5 vakıf arazisi
- %2 belediye arazisi, ve
- % 3 Zile ve Sarıca'nın ortak mera alanı.

Arazi toplulaştırması devam etmektedir (yani, köy arazisinin Belediye'ye devredilmesi), ancak bu sürecin çoğunluğu tamamlanmış durumdadır. Arazi satın alımını düşünen bazı hanelerin olduğu bildirilmiştir, ancak bu arazi toplulaştırmasının tamamlanması ile azalmıştır ve mahallede arazi mülkiyetinin istikrarı ile sonuçlanmıştır. Zile'de sulu tarım uygulanmaktadır ve mahalle merkezinin yaklaşık 300 m doğusunda yer alan bir mezbaha vardır.

Öksüt

Öksüt mera alanlarının (yaklaşık 6 ha) köyden Develi Belediyesi'ne devredilmesi sonrasında Öksüt arazi alanı 300 hektardır. Mevcut durum araştırması sırasında belediye arazinin devredilmesinden önce, *muhtar* köylülere mera arazilerini üç yıllık süre için 3500 TL ile kiraladığı bildirilmiştir¹². Şu anda, yaşlı oldukları ya da kendi tarım ekipmanları olmadığı için arazilerini başkalarına kiralaayan yaklaşık 25 hane bulunmaktadır. Öksüt sakinleri bu kişilerin Gazi ve Kopçu'dan araziler satın aldıklarını bildirmiştir. Arazi sahipleri olarak, bu kişiler daha sonra diğer illere veya yurtdışına gitmiş ve arazilerini tercihen parayla ödeme yerine mahsullerden pay alarak kiralamak üzere yöre sakinlerine bırakmışlardır.

Öksüt mahalle sınırları içindeki tüm arazilerin tapusu vardır ve Öksüt içinde, mülkün miras kalmasının çok nadir olduğu bildirilmiştir¹³, bunun yerine, mülk (tarım arazisi ya da üzerinde evler bulunan mülk) piyasa işlemleri yoluyla satın alınmaktadır. Öksüt'te kuru tarım uygulanır ve geniş bir mera alanı mahallenin kuzey batısından ileri uzanır.

Sarıca

Sarıca'da, arazinin büyük çoğunluğunun her bir köylünün küçük arazi parsellerine sahip olması ile parçalanmış olduğu bildirilmiştir¹⁴. Sarıca arazilerinin tümü, bazıları mahalle merkezinden 7 veya 8 km uzakta olmasına rağmen, resmi olarak kayıtlıdır. Kilit paydaş görüşmelerinde ve odak grubu

¹¹Zile muhtarı kilit paydaş görüşmesi

¹²Öksüt odak grubu görüşmeleri

¹³Bu katılımcıların deneyimlerini, ya da arazi bölünmesini önlemek için mülklerin miras yoluyla geçmemesi genel uygulamasını yansıtabilir.

¹⁴Sarıca muhtarı kilit paydaş görüşmesi

görüşmelerinde arazi sahiplerinin bu küçük varlıkları kolektif meralara devretmek yerine arazi toplulaştırmasını resmi olarak reddettikleri bildirilmiştir. Hasat edilmiş arazinin toplam alanı 200 hektardır (hem sulu hem de kuru tarım) ve 500 hektar mera alanları ve hazine arazisi vardır. Kadınlar kendi adlarına arazi sahibi olduklarını, ancak bunların ailenin erkek üyeleri tarafından yönetildiğini bildirmişlerdir. Sarıca'da Zile mahallesinden arazi kiralayan haneler bulunmaktadır, ancak Sarıca içindeki bu haneler kendi arazilerini diğer mahallelerdeki hanelere kiralamamaktadır. Mahallenin kuzey tarafında bir mevsimlik işçi kampı vardır.

Tombak

Tombak mevcut durum araştırması katılımcıları mahalleden en fazla 3 km uzaklıkta olan, kolaylıkla erişilebilen arazileri ile hiçbir sorunları olmadıklarını bildirmişlerdir¹⁵. Tombak haneleri Proje çalışma alanının dışında olan Develi Dağındaki araziye otlatma amaçlı kullanılmaktadır. Tombak'ta *muhtarlığa yaklaşık 600 m mesafe içinde dört* arıcılık ve üç kümes hayvanları alanı vardır.

Yazıbaşı

Yazıbaşı'nda, yöre halkı yollarının kötü olması ve en uzak arazilerin mahalleden 6 km mesafede olması nedeniyle arazilerine ulaşmada zorluk çekmektedirler¹⁶. Tüm araziler kayıtlıdır ve mahalleye bağlı hiçbir hazine arazisi veya ormanlık alan yoktur. Arazilerini sezonluk olarak yöre sakinlerine veya Yazıbaşı'na yakın yaşayan hanelere kiralarak dışarı göçen nüfus ile arazinin kiralanması yaygındır. *Muhtar* arazinin % 80'inin özel mülkiyete ait olduğunu ve kalan % 20'sinin mera arazisi olduğunu bildirmiştir. Mahalle merkezinden yaklaşık 600 m mesafe içerisinde iki elma bahçesi, bir hayvan sulama göleti ve bir küçük mera bloğu bulunmaktadır.

Gömedi

Gömedi arazisi toplam olarak yaklaşık 7.500 hektardır. Yerleşim yeri sakinleri en uzak mesafenin mahalle merkezinden 3 km uzaklıkta olduğu arazilerine ulaşmakta hiçbir zorluk çekmediklerini bildirmişlerdir¹⁷. Kuru tarım uygulanmaktadır ve 60 büyükbaş hayvanlı bir sürü muhafaza edilmektedir. Mahallede arazi kiralama çok yaygındır, ancak sadece Gömedi sakinlerine kiralanmaktadır. Tüm araziler kayıtlıdır ve tapusu vardır. Kadın nüfus arazi sahibi değildir ve mevcut durum araştırmasına katılan kadınlar miras hakkının erkeklere ait olduğunu bildirmişlerdir.

Yukarı Develi

Yukarı Develi'de yaklaşık on hane kuru tarım uygulamaktadır. Mahalledeki her hane üzüm bağlarına sahip olduklarını ve kümes hayvancılığı ile uğraştıklarını bildirmiştir¹⁸. Yaklaşık 19 hane hayvan yetiştiriciliği yapmaktadır (koyun ve keçi) ve hemen hemen yarısı sığır yetiştirmektedir ve bu hayvancılığı geliştirmek için devlet desteğinden yararlanmıştır. En yakın mera arazisi köy meydanından yaklaşık 600 m kuzey doğudadır. Ayrıca, arıcılıkla uğraşan 3-5 hane vardır.

Epçe

Mevcut durum araştırması sırasında mahalledeki arazinin tapularının güncel olmadığı bildirilmiştir; bunlar en son 1982-83 yıllarında güncellenmiştir ve şu anda orada ikamet edenlerin babalarının adına kayıtlıdır¹⁹. Aileler mali nedenlerden ötürü ya da arazi miras sorunlarından kaçınmak için bu kayıtları güncellememişlerdir. Bu Devlet desteğinden veya geçerli arazi tapusuna sahip olanlara (yaklaşık köyün % 10'u) verilen hibelerden yararlanma fırsatlarını sınırlamaktadır. Mahalle arazileri kolayca erişilebilir, en uzak olanı yaklaşık 4-5 km mesafededir. Mahalleye ait olan hiçbir orman arazisi bulunmamaktadır, ancak mahallede yaklaşık 450 hektarlık korunan bir yeniden ağaçlandırma alanı vardır. Arazi sahipleri

¹⁵Tombak odak grubu görüşmeleri.

¹⁶Yazıbaşı odak grubu görüşmeleri.

¹⁷Gömedi odak grubu görüşmeleri.

¹⁸Yukarı Develi odak grubu görüşmeleri.

¹⁹Epçe odak grubu görüşmeleri.

kendi arazilerini mahalleden insanlara kiralama eğilimindedirler. Epçe'deki kadınlar arazi tapusuna sahip değildir.

Gazi

Gazi içinde arazinin kiralınması çok yaygındır ve yerleşim yeri sakinleri Sarıca, Karacaviran ve Kopçuif'ten araziler kiralarlar²⁰. Kışın, halk hayvanları ahırlarda besler ve yazın Erciyes'te otlatırlar. Bununla beraber Gazi sakinleri kendi arazilerini diğer yerleşimlerdeki insanlara kiralamazlar. Dışarı göç edenler kendi arazilerini yöre sakinlerine kiralarlar ve karşılığında kira için mahsul almak yerine para almayı tercih ederler. Gazi mahallenin toplam arazisinin % 2'sini oluşturan vakıf arazilerine sahiptir, kalan kısım ise özel mülkiyete aittir. Vakıf arazisi bir kişiye değil, bir vakfa ait bir arazidir ve hayırsever amaçlar için kullanılır. Hazine arazisi mahalle sınırları içerisinde, köy meydanının yaklaşık 500 m batısında yer alırken, en yakın mera alanı köyün yaklaşık 200 m kuzeyindedir.

Çayırözü, Sindelhöyük ve Soysallı

Muhtarlar ile kilit paydaş görüşmeleri ve topluluk üyeleri ile odak grubu görüşmeleri enerji iletim hattının etkilerinin değerlendirilmesini desteklemek için Çayırözü, Sindelhöyük ve Soysallı mahallelerinde de yapılmıştır²¹.

Çayırözü'nde, enerji iletim hattı boyunca araziler çoğunlukla sınırlı özel mülkiyete ait mera arazileridir. Üç mahallenin tümünde arazinin çoğu Develi ve Kayseri'den tarım şirketlerine kiralanırlar.

ÇED İzin Alanı içerisindeki Arazi ve Su Kaynakları

ÇED İzin Alanı içindeki arazi mevsimsel ve resmi olmayan arazi kullanıcıları tarafından kullanılırlar. ÇED İzin Alanı Hazine, Orman ve Mera arazisinin bir karışımını içermektedir (Şekil 15-4). Bir 2015 yılı araştırmasında, mevsimsel olarak ÇED İzin Alanı sınırları içinde ve çevresindeki araziye kullanan 19 çoban kaydedilmiştir.

ÇED İzin Alanı içindeki ve çevresindeki alan bir bitişik mera alanı olarak kabul edilir, ve bu şekilde, kullanıcılar arasında ayırım resmileştirilmemiştir.

ÇED İzin Alanı içindeki su kaynakları şunlardır²²:

- 4 geliştirilmiş kaynak²³ / çeşme
- 17 doğal memba
- 4 yüzey suyu noktası
- 1 su deposu²⁴.

Erişim yolu koridoru içindeki su kaynakları şunlardır:

- 3 yüzey suyu noktası
- 2 su deposu
- 2 geliştirilmiş memba / çeşme
- 1 memba
- 1 Epçe su temini kuyusu.

Tablo 15-4 2015 yılı araştırmasında belirlenen 19 kullanıcı için yerleşim, hayvanların sayısı ve hayvan barınağı tipini açıklamaktadır²⁵. Tablodaki bilgilerin çobanların görüşme sırasındaki konumlarına

²⁰Gazi odak grubu görüşmeleri.

²¹OMAS arazi notları ve Selin İnş. için Hacettepe Üniversitesinden Prof. Dr. Suavi Aydın tarafından hazırlanan sosyal etki değerlendirmesi

²²Agustos 2015 ÇSED Çalışma Alanları haritasından #9 tahmin edilmiştir.

²³Geliştirilmiş membaların / çeşmelerin fotoğrafları Ek T'de sağlanmaktadır.

²⁴Su deposu membalarından veya kuyulardan gelen suyun toplandığı bir su depolama tankıdır. Su depolarının fotoğrafları Ek T'de sağlanmaktadır.

²⁵ÖMAŞ araştırması, 8 Temmuz 2015.

dayalı olduğu; çobanların gezici oldukları ('kalıcı ağıl' sahalarını belirttikleri yerler dışında); bu nedenle konumun belirli bir çobanın sürüsünü otlatabildiği alanın göstergesi olduğu not edilmelidir.

Tüm çobanlar kendi hayvanlarına sahiptir (yani, ücretli bir çoban kullanımı yoktur). Mera alanının kullanım dönemi mevsimsel olarak yaklaşık iki aydır; bu dönem karın erimesi ile başlar ve yaz sonunda mera kuruduğu zaman sonlanır. Bunu takiben, çobanlar uygun yem bulunan diğer alanlara taşınırlar ve genellikle bu yeri yazın geri kalanı için kiralarlar. Tekrar ilk kar geldiğinde, çobanlar kendi mahallelerine dönerler ve hayvanlar kış için ahırlarda / mahalle içinde tutulurlar.

ÇED İzin Alanı etrafındaki alanı kullanan bir arıcı kaydedilmiştir. Arıcı ile toplanan ek veriler onun ÇED İzin Alanı dışındaki mevcut yolun arkasındaki (Yukarı Develi ile saha arasında) bu alanı Mayıs - Ekim arasında (yani, çiçek açma başladığında) kullandığını belirtmiştir. Kovanlar Eylül ayından sonra daha sıcak bir yere taşınır.

Tablo 15-4ÇED İzin Alanı içindeki yerleşim, hayvanların ve barınakların sayısı²⁶

Sayı	Yerleşim	Büyük baş hayvan sayısı	Koyun sayısı	Sabit / gezici çoban
1	Zile		147	Gezici ağıl
2	Zile	37		Gezici ağıl
3	Zile	50	350	Gezici ağıl
4	Öksüt		425	Gezici ağıl
5	Yukarı Develi		449	Gezici ağıl
6	Yukarı Develi		350	Gezici ağıl
7	Yukarı Develi		436	Gezici ağıl
8	Yukarı Develi		387	Gezici tel ağıl ve taş ağıl
9	Yukarı Develi		233	Gezici ağıl
10	Yukarı Develi		299	Gezici ağıl
11	Yukarı Develi		351	Gezici tel ağıl ve taş ağıl
12	Yukarı Develi		256	Gezici tel ağıl ve taş ağıl
13	Yukarı Develi		220	Gezici tel ağıl ve taş ağıl
14	Zile		350	Gezici ağıl
15	Zile		300	Gezici ağıl
16	Yukarı Develi		183	Gezici tel ağıl ve taş ağıl
17	Yukarı Develi	Mevcut yolun arkasında yer alan		
18	Yukarı Develi	Mevcut yolun arkasında yer alan		
19	Yukarı Develi	70 arıcı, Mevcut yolun arkasında yer alan		

Maden sahası yakınındaki ana yerleşimlerdeki arazi kullanıcıları ve muhtarlar ile Ocak 2016 tarihinde ek çalışmalar yapılmıştır²⁷. Bu görüşmeler ile resmi veriler ile karşılaştırıldığında her iki veri arasında

²⁶ÖMAŞ araştırması, 8 Temmuz 2015.

²⁷Proje için bir Geçim Kaynakları Restorasyonu Planının geliştirilmesini desteklemek için Ankara Üniversitesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü tarafından yürütülen çalışma.

sahip olunan hayvanların sayısı ve kullanıcıların sayısı konularında görülmüştür. Bununla beraber, , alanda aktif olarak hayvan yetiştiriciliği (kayıtlı ve kayıt dışı) ile uğraşan hanelerin sayısı yaklaşık 55'dir; bunun çoğu Öksüt, Zile ve Yukarı Develi'den gelmektedir. Maden arazi sahası için Epçe arazileri kullanılacaktır ; bu arazide hayvan yetiştiriciliği yapan hiçbir belirlenmiş hane yoktur. Kilit paydaş görüşmeleri aşırı otlatma veya bir mera arazisi kaybı eğilimlerini belirtmemiştir, bununla beraber, yapılan araştırmalardan maden sahası içindeki bazı alanların, özellikle alandaki hayvanlar için su kaynaklarının varlığı ile ilgili olarak, hayvanları güden çobanlar için elverişli olarak kabul edildiği açıktır.

15.4.3 Doğal Kaynakların Kullanımı

ÇED İzin Alanı içinde mevcut olan doğal kaynakların listesi Tablo 15-5'de verilmiştir. Doğal kaynaklar ticaret için değil, sadece geçim amaçlı olarak toplanmaktadır. Mevcut doğal kaynakların yeri mahalle kadınları tarafından mevcut durum katılımcı araştırma sırasında belirlenmiştir ve *Bölüm 16:Altyapı ve Servisler'da sunulan Topluluk Haritası üzerinde işaretlenmiştir*. En yaygın olarak toplananlar mantar, kuşburnu, dağ çayı²⁸ ve şeytan elmasıdır. Eğlence için avlanma sadece Gömedi için bildirilmiştir.

Tablo 15-5. ÇED İzin Alanı içinde toplanan Doğal Kaynaklar²⁹

Mahalle	Mevcut Doğal Kaynaklar
Epçe	<ul style="list-style-type: none"> Mantar Kekik (yetişir ancak toplanmaz)
Gazi	<ul style="list-style-type: none"> Acı badem Böğürtlen Tıbbi bitkiler yetişir ancak toplanmaz Mantar (yaşlılar tarafından geçim için toplanır) Kuşburnu Adaçayı Dağ çayı³⁰ (yaşlılar tarafından geçim için toplanır)
Gömedi	<ul style="list-style-type: none"> Adaçayı Avcılık - tavşan, keklik ve bıldırcın (hobi olarak) Mantar - geçim için 1-2 kg toplanır Armut Kuşburnu Şeytan elması
Öksüt	<ul style="list-style-type: none"> Adaçayı (kadınlar ve çobanlar tarafından toplanır) Kekik
Sarıca	<ul style="list-style-type: none"> Manger (yemek pişirmede kullanılan bir ot) Meşmelek³¹ Mantar Kuşburnu
Tombak	<ul style="list-style-type: none"> Mantar Kuşburnu Dağ çayı

²⁸*Sideritis* (ayrıca ironwort, dağ çayı ve çoban çayı olarak ta bilinir) bitkisel ilaç olarak, yaygın olarak bitkisel çay olarak çiçekli bitkilerin bir türüdür.

²⁹Mevcut durum araştırması, Aralık 2014

³⁰Aynı zamanda ironwort, dağ çayı ve çoban çayı olarak ta bilinen, bitkisel ilaç veya bitkisel çay olarak kullanılan bir çiçekli bitki.

³¹Kadınlar tarafından geçim için toplanan yabani bitki

Mahalle	Mevcut Doğal Kaynaklar
	<ul style="list-style-type: none"> Şeytan elması
Yazıbaşı	<ul style="list-style-type: none"> Dağ armudu - hem adamlar hem de kadınlar tarafından toplanır Mantar Kuşburnu Şeytan elması Yılan pancarı (ıspanağa benzeyen yabancı bitki - 10 hane tarafından toplanır)
Yukarı Develi	<ul style="list-style-type: none"> Taş armudu Mantar Kuşburnu Dağ çayı Şeytan elması Kekik yılan pancarı (ıspanağa benzeyen yabancı bitki - özellikle Öksüt ve Gazi'de)
Zile	<ul style="list-style-type: none"> Mantar Dağ çayı - maden sahası etrafında yer alır, bununla beraber diğer yerlerde mevcuttur.

15.5 Etki Değerlendirmesi

Bu bölüm Proje inşaat, işletme ve kapama aşamaları için çalışma alanı içindeki arazi mülkiyeti ve kullanım üzerindeki etkileri belirler ve değerlendirir.

15.5.1.1 Değerlendirme Kapsamındaki

Çalışma alanında arazi mülkiyeti ve kullanımı üzerindeki etkiler Projenin inşaat, işletme ve kapama aşamaları sırasında meydana gelecektir. Beklenen etkiler aşağıdakileri içerir:

- Proje altyapısı nedeniyle arazinin kalıcı kaybı (İnşaat, İşletme ve Kapatma aşamaları);
- Proje altyapısı nedeniyle araziye erişimin kalıcı kaybı ve arazi kullanımını etkileme (İnşaat, İşletme ve Kapatma aşamaları);
- Geçim kaynağı faaliyetlerinin geçici kaybı veya bozulması (İnşaat aşaması).

15.5.1.2 Değerlendirme Kapsamı Dışındaki

Bu yönüyle bu değerlendirmenin dışında tutulan hususlar şunlardır:

Yeniden iskana neden olan fiziksel yer değiştirme:

- Proje altyapısının inşaatı hanelerin taşınmasına neden olmayacaktır.

Çalışma alanı içinde topluluklar tarafından toplanan doğal kaynaklar üzerindeki etkiler (inşaat ve işletme aşamaları):

- Avcılık, şifalı bitkiler, odun ve yabancı gıdalar için kullanılan doğal kaynaklar mevcut durum araştırması sırasında incelenmiştir ve bunların sadece kullanım için toplanmakta olduğu ve bunların ÇED İzin Alanına (yani, Proje başlangıcında çit ile çevrilecek olan alan) ya da erişim yolunun yapımı için alınacak arazi alanına özgü olmadıkları tespit edilmiştir.

ÇED İzin Alanı yakınlarındaki arı kovana alanına erişim kaybı

- Yukarı Develi'den gelen arıcı, saha ve ÇED İzin Alanı arasındaki mevcut yol boyunca ÇED İzin Alanı dışındaki araziye kullanılmaktadır. Bu durumda, Proje arı kovanı alanlarına erişimi sınırlamamaktadır.

15.5.2 İnşaat, İşletme ve Kapatma Aşaması Etkileri ve Azaltma Önlemleri

Proje Altyapısı Nedeniyle Kalıcı Arazi Kaybı

Etki Değerlendirmesi

Etki	Proje Altyapısı Nedeniyle Kalıcı Arazi Kaybı
Alıcı Ortam Hassasiyeti³²	Orta
Etki Büyüklüğü	Doğrudan, uzun vadeli, oldukça yerel ve gerçekleşmesi kesindir Orta etki büyüklüğü
Önem	Düşük seviyede ve olumsuz

Arazinin kalıcı kaybı sadece arazi kaybı ile ilgilidir, hane yer değiştirmesi ile ilgili değildir. Yukarıda belirtildiği gibi, hiçbir hanenin fiziksel olarak yer değiştirmesi gerekmemektedir. Arazi kaybı enerji iletim hattı boyunca direkler için ve maden sahasına erişim yolu için ÇED İzin Alanı içindeki mera veya tarım arazisi ile ilişkilidir.

Proje sonucunda kalıcı özel arazi kaybının olacağı iki durum vardır. ÇED İzin Alanı içerisinde, bir özel arazi parçası vardır. Bu parsel Öksüt ve Zile'den 27 farklı ailenin ortak mülkiyetindedir. Bu arazinin satın alınması alanın sınırları ve farklı arazi sahipleri arasında kesin tahsisler ile ilgili anlaşmazlıkları açıklığa kavuşturmak için resmi idarenin çalışmalarına bağlıdır.

Enerji iletim hattı boyunca gerekli olduğu tahmin edilen 75 direğin 35 adedi özel mülkiyete ait arazi üzerinde konumlandırılacaktır ve bunların sadece üç adedi arazi kullanımını etkileyecektir (aşağıda açıklanmıştır). Türk kanunları bu durumdaki özel mülk sahiplerine ödenecek tazminatı tespit etmektedir.

Alıcı ortam hassasiyeti orta olarak belirlenmiştir. Etki doğrudan, uzun vadeli, oldukça yerel ve gerçekleşmesi kesindir. Arazi üzerinde sınırlı kullanımın ışığında, etki büyüklüğü orta (**düşük ve olumsuz önem derecesi** ile) olarak kabul edilir.

Etki Azaltma

ÇED İzin Alanı ile bağlantılı tüm kalıcı arazi kaybı Devlet vasıtasıyla Mera Arazisi veya Ormanlık Alan olarak kazanılmıştır. Mülkiyeti 27 farklı haneye ait olan arazi parseli mahkemeler haneler arasında mülkiyet durumunu açıklığa kavuşturana kadar ertelenmiştir. Mahkeme işlemleri Proje öncesinde başlamış ve çeşitli arazi sahipleri tarafından Kadastro Ofisi aracılığı ile başlatılmıştır.

Enerji iletim hattı için, Türk mevzuatı gerekliliklerine uygun olarak tazminat sağlanacaktır. Bu arazinin edinimi ile ilgilidir, aşağıdaki etki konularında ele alınacak olan tarımsal ürünler için alan kaybından gelen gelir kaybı ile ilgili değildir. Bu ilave miktar arazi için yasal piyasa değerini ve artı olarak herhangi ekonomik kayıpların değiştirme maliyetini de karşılamayı amaçlayacaktır.

Erişim yolu için hiçbir özel arazi satın alınmamıştır.

Denetim raporları tüm işlemlerin ulusal yasal gerekliliklere göre yapılmış olduğunu teyit edecektir.

³² Alıcı ortam kalitesine ve az bulunmasına bağlı olan çevresel etkilerin aksine, sosyal etkiler için hassasiyet, bir değişikliğin sonucu ve bir değişikliğin yaşam kalitesini (veya geliri) bozup bozmayacağı ile bağlantılıdır. "Çok yüksek" yaşam kalitesini ciddi şekilde bozacaktır (ya da önemli ölçüde iyileştirecektir). "Düşük" temel koşullarda bir değişiklik olabilir, ama yaşam kalitesini bozmaz veya değiştirmez.

Bakiye Etkiler

Türk gerekliliklerine göre arazi satın alınmasından oluşan bakiye etkinin **ihmal edilebilir** olması beklenmektedir.

Proje Altyapısı Nedeniyle Araziye Erişimin Kalıcı Kaybı ve Arazi Kullanımında Kısıtlamalar

Etki Değerlendirmesi

Etki	Proje altyapısı ve arazi kullanımını etkileme nedeniyle araziye erişimin kalıcı kaybı ve arazi kullanımında kısıtlamalar
Alıcı Ortam Hassasiyeti	Orta
Etki Büyüklüğü	Doğrudan, uzun vadeli, oldukça yerel ve gerçekleşmesi kesindir Yüksek seviyede etki büyüklüğü
Önem	Orta olumsuz

ÇED İzin Alanı için çitle çevirme alandaki resmi olmayan mevcut kullanıcıların erişiminin kısıtlanması ile sonuçlanacaktır. ÖMAŞ bu alandaki kullanıcıların mevcut durum araştırmasını yapmıştır ve kullanıcıların alanı ortak mera alanı olarak kullanan mevsimsel hayvan çobanları olduklarını belirlemiştir.

Kullanımın tam yerleri ve süresi yıldan yıla değişmektedir; çobanları hayvanlarını ilkbahar ve yaz sırasında yaklaşık iki aylık bir dönemde (yani, kış karının erime dönemini takiben mevcut mera otlanana kadar) ÇED İzin Alanı ve çevredeki alan yoluyla dolaştırmaktadır. Çobanlar çadırlarda kalırlar (hareketlilik için, hayvanlar ile dolaşmak için) ve hayvanlar ya gezici ağıllarda ya da kalıcı ağıllarda (yerel kayalardan yapılan) barındırılırlar. ÇED İzin Alanı içinde bu gibi üç kalıcı ağıl vardır. Hayvanlar için su ÇED İzin Alanı içindeki ve dışındaki su kaynaklarından sağlanmaktadır.

ÇED İzin Alanı içindeki alan fiziksel yerleşimler içermez; yer değiştirme mevsimsel otlatma için şu anda kullanılan arazinin kullanımı ile ilgili olarak geçici ve ekonomik olacaktır.

Mevcut durum araştırması ÇED İzin Alanı çitle çevrilmesinden etkilenecek olan 55 farklı kullanıcıya kadar tanımlamaktadır. Kullanıcılar ağırlıklı olarak üç mahalleden, yani Öksüt, Zile ve Yukarı Develi'den gelmektedir. Epçe madenin gelişmesinin bir sonucu olarak arazi kaybedecek olan üç mahalleden biri olduğundan, bu yerleşimden gelen çobanlar arazinin düzenli kullanıcıları olarak belirlenmemiştir. Mera arazisi kaybeden bu üç yerleşimde toplam mera kaybı mevcut mera arazisinin toplam alanının % 15'idir.

Bu etki bu kullanıcılar için doğrudan olacaktır ve inşaat ve işletme aşamaları süresince mevsimsel olarak meydana geleceği için süresi uzun vadeli olacaktır. Kapatma sırasında mümkün olduğunca araziye orjinal kullanım ve durumuna geri döndürmek için maden sahası alanı iyileştirilecek ve güvenlik çiti kaldırılacaktır (açık ocak çevresinden ayrı olarak). Etki ÇED İzin Alanı içerisindeki çit sınırı içerisindeki yerel alanı etkileyecektir; çobanların yeri ÇED İzin Alanından çevredeki diğer meralara yönlendirilecektir.

Etkilenen hanelerin ekonomik dayanıklılığının yüksek olması beklenmektedir. İnşaat ve işletme sırasında, erişim kaybı her yaz mevsiminde kısa süreli (2 ay), ve ÇED İzin Alanı içinde kullanılan arazi alanı çobanlar tarafından kullanılan birkaç otlatma alanından biridir. Kapatma sonrası çitle çevrili olarak kalacak olan alanın (güvenlik nedeniyle çitle çevrili kalacak olan açık ocaklar) toplam genel Proje Alanı mera arazisinin önemli bir kısmı olacağı tahmin edilmemektedir ve bu nedenle eski haline getirmenin orta ve uzun vade arasında meydana gelmesi tahmin edilmektedir.

Mera arazisi kullanımının yöredeki arazi kullanıcıları üzerindeki etkilerine ek olarak, ikinci tip bir ekonomik yer değiştirme ormanlık arazilerin mantar toplamak ve orman odunu toplamak için kullanımı ile ilgilidir. Mevcut durum görüşmeleri bunun sadece kişisel tüketim için olduğunu belirtmektedir. ÇED İzin Alanına özgü olarak bildirilen hiçbir orman ürünü yoktur.

Enerji iletim hattı ile ilgili olarak, 75 direk 195 adet özel mülkiyete ait arazi parçasından geçecektir. Bununla beraber, bu çok az durumda arazi kullanımını ve dolayısı ile arazi kullanımının ekonomik fonksiyonunu etkileyecek veya değiştirecektir. Enerji iletim hattı Çayırözü, Soysallı, Sindelhöyük, Tombak ve Zile mahallelerinde yer alan direklere sahiptir. Üç direk bitkilerin ekildiği tarımsal alanlar içinde yer almaktadır. 10 kadar direk özel ya da kamusal mera arazisi üzerinde yer almaktadır, bununla beraber bunlar arazi kullanımını etkilemeyecektir. Arazi kullanımı için başka herhangi bir potansiyel kesinti belirlenmemiştir³³.

Erişim yolu ile ilgili olarak, gereken arazi 20 m'lik bir koridoru takip edecektir ve Yazıbaşı, Gömedi ve Epçe mahallelerinin kenarından geçecektir. ÖMAŞ bu yolu, karayolu kaynaklı toplum güvenliği hususlarının azalması sonucunu da doğuran, kamu yolunun kullanımını önlemek için tasarlamıştır. Yol mera arazilerinden kaçınarak, ekili tarım arazilerinin kenarını takip etmek üzere tasarlanmıştır, böylece ekonomik faaliyetler üzerinde oluşacak herhangi bir doğrudan etkiden kaçınılmıştır. Görüşmeler ekili alan ile daha yukarıda yamaçlardaki mera arazisi arasındaki bu geçiş alanının özel bir mera arazisi alanı olarak kullanılmadığını belirtmiştir.

Alıcı ortam hassasiyeti maden sahasına en yakın olan haneler için arazi kullanımının öneminden ötürü yüksek olarak belirlenmiştir. Bu etki doğrudan, uzun vadeli, yerel ve gerçekleşmesi kesindir. Kullanılamaz hale gelecek arazinin miktarının küçük bir yüzde olduğu ve diğer alanların kullanılabilir olarak bildirildiği göz önüne alındığında, büyüklük orta olarak kabul edilmektedir. Genel önem değerlendirmesi azaltma öncesinde **orta seviyede olumsuzdur**.

Etki Azaltma

Azaltma hiyerarşisini ÇED İzin Alanı içindeki etkilenen arazi kullanıcılarına uygulamada, ÖMAŞ uygulanabilir olduğu ölçüde yer değiştirmeyi önlemeyi ve en aza indirmeyi amaçlamıştır. Bu aşağıdakileri içermektedir:

- Alternatif mera alanlarının (Erciyes ve ÇED İzin Alanının batısındaki alan) etki süresi boyunca geçici olarak ya da kiralama için ek hayvancılığı destekleyebilecek gibi görünmediklerinin doğrulayan alternatifler analizi.
- ÇED İzin Alanı içinde işçi ve halk güvenliğini devam ettirmek için mümkün olan minimum süre için arazinin minimum alanının çit ile çevrilmesi ve .çevresel ve arazi kullanım etkilerinin azaltılması. Çit hattı "optimize edilmiştir" ve ÇED İzin Alanından önemli derecede daha küçüktür. Yer değiştirmenin inşaat aşamasında başlayacağı, işletme süresince mevcut olacağı ve Kapatma sırasında ana Proje altyapısı alanların azaltılacağı tahmin edilmektedir (toplam süre 12 yıldır);
- Aşağıdakileri tanımlamak için mevcut durum araştırması yapmak:
 - Etkilenen haneler
 - Alternatif mera alanları
 - Geçim kaynağı restorasyonu önlemleri
 - Su iyileştirme önlemleri üzerinde anlaşma (bugüne kadar Zile'de yapılan)
- Su iyileştirme önlemlerinin (Zile içinde yenileme ve hayvan sulama alanlarının inşası) uygulanması.

Diğer resmi olmayan ve mevsimsel arazi kullanıcıları (ekonomik olarak yerinden edilen arazi kullanıcıları) üzerindeki kalan kaçınılmaz etkilerin azaltılması için süreç Geçim Kaynağı Restorasyonu Çerçevesinin (OMAS-ESMS-LR-PLN-001) hazırlanması ve uygulanmasıdır. Uygulama Proje ve bağlamsal kısıtlamalara yanıt veren, tekrarlanan bir süreçtir. Kavramsal Geçim Kaynağı Restorasyonu Çerçevesini işlemeye uygun bir Geçim Kaynağı Restorasyonu Planı olarak geliştirmek için ek çabalar ÖMAŞ tarafından devam etmektedir.

³³Proje için bir Geçim Kaynakları Restorasyonu Planının geliştirilmesini desteklemek için Ankara Üniversitesi Gayrimenkul Geliştirme ve Yönetimi Bölümü tarafından yürütülen çalışma.

Azaltma eylemlerinin planlanması ve bugüne kadar uygulanması aşağıdakilere odaklanmaya devam edecektir:

- Sıralama: odak noktasının mevcut dahili kaynakları verimli olarak kullanmak için öncelikli arazi gereksinimleri üzerinde olduğu yerlerde (örneğin, ilişkili tesisler için arazi tarafından izlenen çitle çevrilecek alana öncelik tanımak)
- Danışma: tazminat ve geçim kaynağı restorasyonunun mahallelerden farklı kullanıcılar arasında, uygulanabilir, adil ve sürdürülebilir olmasını sağlamak için tüm aşamalarda etkilenen insanlarla danışma sonuçlarına duyarlı olmak;
- Katılımcı planlama ve esneklik: Devam eden katılım faaliyetlerinde yer alan yerinden edilen arazi kullanıcılarının ihtiyaçlarını sağlayarak, kararlaştırılan önlemlerin uygulanması için danışma odaklı ve tekrarlanan bir süreç kullanmak
- Geçim kaynağı iyileştirme önlemleri: Tüm paydaşlar ile kabul edilmiş önlemlerin uygulanması sırasında Projenin ilerlemesini sağlamak için, kademeli olarak etkilenen haneler ile geçim kaynağı restorasyonu önlemlerine yaklaşımı gözetmek. Bu yaklaşım Devlet kurumları ve diğer kuruluşlar ile taahhüt (kabul edilen önlemlerin alınmasında ortaklar olarak) devam ederken, su iyileştirme önlemlerinin uygulanmasını içerir.

Geçim Kaynağı Restorasyonu Planını geliştirmek için, etki azaltıcı önlemler hakkında daha fazla açıklama şunları içerir:

- Etkilenen arazi sahiplerinin ve kullanıcıların belirlenmesi ve bu kişilerle yakın ilişki kurulması;
- Etkilenen paydaşlardan ek nüfus sayımı bilgileri toplanması ve Taslak Hak Sahipliği Matrisi hakkında istişare ;
- Hak Sahipliği Matrisinin kabul edilmesi ve uygulanması
- Etkilenen paydaşlardan gelen şikayetlere yanıt verme de dahil olmak üzere, kararlaştırılan tazminat önlemlerinin uygulanması sırasında devam eden izleme
- Tamamlama denetimi (İşletmenin başlamasından 2 yıl sonra)

Mera arazilerine bitişik olan ulaşım yolları için arazi istimlak edilmesinin hayvan otlatma uygulamalarını kesmesi beklenmemektedir, ancak hayvanlarını yüksek mera alanlarına getirip götüren yöre sakinlerinin hareketini etkileyecektir. Bu etkiyi en aza indirmek için, ek azaltma aşağıdakileri içerecektir:

- Çobanlarla istişare ederek geçiş noktaları yerlerinin belirlenmesi;
- Yöre halkına yol güvenliği bilinci eğitiminin verilmesi;
- Hayvanların hareketini etkileyen su deposu ve membalar üzerindeki etkilerin incelenmesi.

Bakiye Etkiler

Geçim Kaynağı Restorasyonu Çerçevesinin uygulanması, alıcı ortamların etkilere dayanıklılığının alternatif geçim kaynakları ve kapasite geliştirme önlemlerine verilen destek yoluyla geliştirileceğini öngören tekrarlanan bir süreçtir. Bu etkinin ortaya çıkan öneminin düşmesi beklenmektedir. Bununla beraber, bakiye etki Geçim Kaynağı Restorasyonu Planı sonuçlandırılana kadar **orta seviyede olumsuz** olarak kalır.

Geçim Kaynağı Faaliyetlerinin Geçici Kaybı veya Bozulması

Etki Değerlendirmesi

Etki	Geçim kaynağı faaliyetlerinin geçici kaybı veya bozulması
Alıcı ortam Hassasiyeti	Orta

Etki Büyüklüğü	Doğrudan, uzun vadeli, oldukça yerel ve gerçekleşmesi muhtemeldir Orta etki büyüklüğü
Önem	Orta seviyede olumsuz

Geçim kaynaklarının geçici kaybı veya bozulması, inşaat ekipmanları ve faaliyetlerinin enerji iletim hattı veya erişim yolları boyunca arazinin normal ekonomik kullanımını kesintiye uğratabileceği projenin inşaat dönemi ile bağlantılıdır.

Alıcı ortam hassasiyeti bu geçici bozulma için orta olarak kabul edilir. Etkiler doğrudan, orta vadeli, oldukça yerel olacaktır ve gerçekleşmesi muhtemeldir. Genel önem değerlendirmesi **düşük olumsuzdur**.

Azaltma

İnşaat etkilerinin tekrarlanan ve geçici doğası gereği tekrarlanan azaltma gerektirir. En önemlisi Yükleniciler için ÖMAŞ Çevresel ve Sosyal Yönetim Sistemi gerekliliklerini takip etme gerekliliğini öngören Yüklenici Yönetimi Çerçevesi (OMAS-ESMS-CM-PLN-001) olacaktır. Tüm yükleniciler Yüklenici Yönetimi Çerçevesinde belirtildiği gibi, yüklenicilerin ilk atanmasından önce ve yıllık bazda ÖMAŞ tarafından teftiş ve denetime tabidirler. Buna ek olarak, inşaatta herhangi bir kesinti veya inşaattan beklenmeyen herhangi bir etki, tüm potansiyel olarak etkilenen topluluklara yaygın olarak dağıtılmış olan Şikayet Prosedürü (OMAS-HSEC-PRC-005), aracılığıyla bildirilmelidir.

Bakiye Etkiler

Yukarıda açıklanan azaltma önlemlerinin uygulanmasını takiben, inşaatın geçici etkileri ile ilgili etkiler **ihmal edilebilir** olarak kabul edilir.

15.5.3 Etkilerin ve Azaltma Önlemlerinin Özeti

Potansiyel etkilerin ve önerilen azaltma önlemlerinin bir özeti aşağıda Tablo 15-6'te özetlenmektedir.

Tablo 15-6 İnşaat Aşaması Etkileri ve Azaltma Önlemleri

Etki	Alıcı Ortam	Alıcı Ortam Hassasiyeti	Etki Sınıflandırması	Etkinin Büyüklüğü	Potansiyel Etki Önemi	Tasarım ve Azaltma Önlemleri	Yönetim Planları, Politikalar ve Prosedürler	Bakiye Etki Önemi
Proje Altyapısı Nedeniyle Kalıcı Arazi Kaybı	ÇED İzin Alanı üzerindeki parselin arazi sahipleri ve enerji iletim hattı için direkler	Orta	Doğrudan Uzun vadeli Oldukça Yerel Gerçekleşmesi kesin	Orta	Orta seviyede olumsuz	<ul style="list-style-type: none"> Tasarım aracılığıyla işletme ve kapatma etkilerinin önlenmesi Türk Kanunu kapsamında tazminat gerekliliklerine bağlı kalma. Denetim raporlarındaki nihai istismak bilgilerinin raporlanması. 	Geçim Kaynağı Restorasyonu Çerçevesi Paydaş Katılım Planı	İhmal edilebilir
Proje Altyapısı Nedeniyle araziye erişimin kalıcı kaybı ve arazi kullanımında kısıtlamalar	ÇED İzinli Alan, Erişim Yolu, Enerji iletim Hattı içindeki projeden etkilenen arazilerin kullanıcıları	Yüksek	Doğrudan Uzun vadeli Yerel Gerçekleşmesi kesin	Orta	Orta olumsuz	<ul style="list-style-type: none"> Tasarım aracılığıyla işletme ve kapatma etkilerinin önlenmesi Etkilenen hanelerin ön tespiti Uygun yetkiler için gerekli ek çalışmaların bir taslağı da dahil olmak üzere, Geçim Kaynağı Restorasyonu Çerçevesinin geliştirilmesi Çobanlar ile en uygun yol geçiş noktalarının belirlenmesi Yol güvenliği bilinci eğitiminin verilmesi 	Geçim Kaynağı Restorasyonu Çerçevesi Paydaş Katılım Planı	Orta seviyede olumsuz

Etki	Alıcı Ortam	Alıcı Ortam Hassasiyeti	Etki Sınıflandırması	Etkinin Büyüklüğü	Potansiyel Etki Önemi	Tasarım ve Azaltma Önlemleri	Yönetim Planları, Politikalar ve Prosedürler	Bakiye Etki Önemi
						<ul style="list-style-type: none"> Su restorasyonu önlemlerinin uygulanması 		
Geçim kaynağı faaliyetlerinin geçici kaybı veya bozulması	ÇED İzinli Alan, Erişim Yolu, Enerji iletim Hattı içindeki projeden etkilenen arazilerin arazi kullanıcıları	Orta	Doğrudan Orta vadeli Oldukça yerel Gerçekleşmesi muhtemel	Orta	Orta seviyede olumsuz	<ul style="list-style-type: none"> Yüklenici Yönetimi Çerçevesi 	Yüklenici Yönetimi Çerçevesi Paydaş Katılım Planı Şikayet Prosedürü	İhmal edilebilir

15.6 İzleme Gereklilikleri

Tablo 15-7 bu husus için İzleme gerekliliklerini belirtmektedir.

Tablo 15-7. Arazi Mülkiyeti İzleme Gereklilikleri

Kaynak Doküman	İzleme Yeri	Parametreler	Sıklık
Paydaş Katılım Planı OMAS-ESMS-SEP- PLN-001 ve Şikayet Prosedürü OMAS-HSEC-PRC-005	<ul style="list-style-type: none"> Halkla İlişkiler Ofisi Topluluklar 	<ul style="list-style-type: none"> Paydaş Katılım Kaydı Şikayet kaydı Taahhütler denetim kayıtları Kilit paydaşlar ile anket sonuçları Su izleme kayıtları (uygun olduğu şekilde, katılımcı izleme de dahil) 	<ul style="list-style-type: none"> Devam eden ve aylık gözden geçirmeler Maden ömrü için yıllık raporlama
Geçim Kaynağı Restorasyonu Çerçevesi OMAS-ESMS-LR-PLN-001	<ul style="list-style-type: none"> Halkla İlişkiler Ofisi Topluluklar 	<ul style="list-style-type: none"> Arazi kullanıcıları ile anlaşmalar Geçim kaynağı restorasyon faaliyetlerinin kayıtları Arazi sahipleri ve kullanıcıları için tazminat kayıtları Hane geliri izleme kayıtları Paydaş Katılım Kaydı Şikayet kaydı Taahhütlerin denetim kayıtları 	<ul style="list-style-type: none"> Geçim kaynağı restorasyon çerçevesin uygulamasının altı aylık izlemesi Ekonomik olarak yerinden edilen hanelerin yıllık gelir araştırması İşletmenin başlamasından 2 yıl sonra tamamlama denetimi